

Kazdağları'nda Bir Dersin Ardından...

Bilgi Üniversitesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Alper Akyüz tarafından düzenlenen Ekolojik Sosyal Girişimcilik Yaz Okulu'nda "Yeşil Binalar" üzerine kısa bir ders veren dergimizin yazarlarından ve Mimta Eco Yapı Ortağı Arda Moltay, Buğday Derneği işbirliğiyle düzenlenen bu yaz okulunu ve okulun ana kampı olan Çamtepe Ekolojik Yaşam Uygulama Araştırma Merkezi'ni (Küçükkuşu) Yeşil Bina okurlarına tanıtmak için Buğday Derneği'nden Güneşin Aydemir ve Bilgi Üniversitesi'nden Alper Akyüz ile bir röportaj gerçekleştirdi.

ARDA MOLTAY: Bize GE280 dersiyle ilgili bilgi verebilir misiniz? Katılımcıları kimler?

ALPER AKYÜZ: GE280 dersinin başlığı Ekolojik Sosyal Girişimcilik. Bu aslında biraz Güneşin'le birlikte uydurduğumuz bir terim, Sosyal Girişimcilik kavramı görece oturmuş, ekolojik girişimler denildiğinde de bir şekilde kast edilen anlaşılıyor.

Ancak biz ikisini bir araya getirdik ve aynı zamanda Türkçe'deki "girişim" sözcüğünü İngilizce'deki iki farklı karşılığı olan "entrepreneurship" ile "initiative" terimlerini kapsayacak şekilde kullandık. Temel inceleme konumuz, bir şekilde ekoloji üzerinde yaptığımız tahribatı azaltmaya ve hatta onarmaya çalışırken aynı zamanda bir sosyal model de geliştiren iş

yapma biçimleri. Yine buradaki "iş" sözcüğünü hem "business" hem de "work" karşılığı olarak kullanıyoruz. Dolayısıyla incelediğimiz örnekler gelir getirme amaçlı da olabiliyor, kendine yeterli topluluklar oluşturma veya altın madenlerine karşı taban hareketleri şeklinde de. Dersin çıkış noktasında ise ekolojik sorunlardan bahsederken ister istemez değinmek

Buğday Derneği Çamtepe Ekolojik Yerleşkesi / Fotoğraf: Atike Çeti

zorunda kalınan felaket senaryolarının ötesine geçip üretilen ve yaşama geçirilen çözümler için deneysel bilgi üreten kişi ve gruplara odaklanarak umut ve çıkış için ipuçlarını bulmak yatıyordu.

Ders, İstanbul Bilgi Üniversitesi Genel Eğitim Bölümü bünyesinde açılan seçmeli bir yaz okulu dersi. Dolayısıyla katılımcıların bir kısmı İstanbul Bilgi Üniversitesi'nin çeşitli bölümlerinin lisans öğrencileri ve ders içi çalışmalardan not ve kredi alıyorlar. Dersi, Buğday Derneği ile ortak yürütüyoruz ve Buğday Derneği aracılığıyla not karşılığı olmadan derse katılmak isteyen, konuya ilgili katılımcılar da oluyor. Bu iki grup arasında ilk günden itibaren yaşanan kaynaşma ve iletişimin de ayrı bir katma değeri var.

ARDA MOLTAY: Dersin programı neleri içeriyor?

ALPER AKYÜZ: Dersin en önemli öğretici özelliği, katılımcıların Çamtepe gibi bir ekolojik yerleşkede bir hafta yaşıyor olmaları. Dolayısıyla her yönüyle ekolojik yaşamı olabildiğince deneyimlemiş oluyorlar. Bunun dışında hazırladığımız programda öncelikle dersin teorik omurgasını oluşturmak için gezegenin sınırları ve bu sınırlar içinde insan etkinliklerini kaynaktan atığa modelleme girişimlerini ele alıyoruz. Sonrasında ise Kazdağları yöresindeki ekolojik çiftlik, yerleşke, işletme ve proje örneklerini ziyaret ederek veya konuklar davet ederek, bu teorik eksen çerçevesinde tespit ettiğimiz sorunlara aynı eksen çerçevesinde üretilen yanıtları birinci elden öğreniyoruz. Sadece kırsalda yaşama geçirilen örnekleri değil, kentte yürütülen ekolojik sosyal girişimleri de davetli konuşmacılardan birebir öğrenmeye çalışıyoruz. Öğrenci ve diğer katılımcıların izlenimleri üzerinde düşünmeleri ve birbirleriyle tartışmalarını destekleyerek bir hafta sonunda kendi girişim fikirlerini oluşturma ve olgunlaştırmaları için bir ortam ve çerçeve sağlamış oluyoruz.

İlgilenenler, ders ve program hakkında ayrıntılı bilgiyi <http://ekosoyalgrisisim.wordpress.com> adresinde bulabilirler.

ARDA MOLTAY: Çamtepe'yi biraz anlatır mısın? Ne zaman kurdunuz, nasıl kurdunuz, neler yapıyorsunuz sene boyunca?

GÜNEŞİN AYDEMİR: Çamtepe, bundan yaklaşık 11-12 sene önce Buğday ekibinden birkaç kişinin, “bunca yıldır insanlara bir sürü şey önerip duruyoruz, kısmen kendi yaşamlarımızda da yapıyoruz ama neden göstererek başka insanlarla paylaşmıyoruz?” sorusu üzerine imkanlarını birleştirmeleri ile gerçekleşti. Burası ekolojik soruları sorduğumuz, cevaplamaya çalıştığımız, denemeler yaptığımız, çoğunlukla yanıldığımız, yanılığlarımızdan öğrendiğimiz ve edindiğimiz deneyimi de paylaştığımız bir yer. “Ekolojik yaşam” denince akla gıda, doğa kısmı geliyor. Meselenin “yaşam” kısmı pek fazla ele alınmıyor. Biz burada daha çok yaşama vurgu yapıyoruz. Yaşamın içindeki her konuya dokunuyoruz. Her konuyla ilgili çalışan, ustalaşan uzmanlaşan insanları burada bir araya getirmeye çalışıyoruz; eğitimler, buluşmalar, atölye çalışmaları düzenliyoruz. Bir de Çamtepe’de sürüp giden bir yaşam var; yaban yaşam, insan yaşamı... Çamtepe gönüllüleriyle birlikte devam eden... Görünürde olanın yanısıra bir de görünmeyen bir bakım, onarım, yenilikler, denemeler ile süren... Yaz aylarında iklim müsaade ettiği için daha fazla ziyaretçi kabul edecek işler yapıyoruz. Sonbahardan itibaren içimize çekiliyoruz, kışın zaten soba başında kestane muhabbeti var bol bol.

ARDA MOLTAY: Çamtepe neden ekolojik bir yerleşke? Enerjiyi ve suyu nasıl temin ediyorsunuz? Atıklarınızı ne yapıyorsunuz?

GÜNEŞİN AYDEMİR: Varoluş niyetinde, daha bina olarak temeli atılmadan çok önce planlanan iki nokta vardı

Çamtepe'nin. Bunlardan biri planlaması, yapımı, yönetimi ekolojik yaşam için bir model olsun; bu yönde örnekleri denesin, bünyesinde barındırsın... Bu yönüyle bir öğrenim merkezi. Hatta daha yapmadan önce oturup düşünüyorduk, günün birinde Çamtepe ortadan kalkması gerekirse malzemeleri doğaya karışabilir olsun, çöp olmasın, dönüşsün diye. Yapımı sırasında hiç ağaç kesilmemiştir. Örneğin mimari tasarımı düşünülürken önündeki iki ağaç düşünülürdü. Kullanılan malzemeler yakın mesafeden getirilmiş doğal malzemeler. Damı toprak dam. Çimento çok sınırlı olarak belli yerlerde kullanıldı. O da kesinlikle ana binada değil. Bunun dezavantajları da var elbette. Çok yoğun bakım gerektiriyor. Doğa o kadar güçlü ki içinde tuttuğunu hızla kendine katma eğiliminde. İkinci niyeti de buranın bir gösterim merkezi olmasıydı. Çok insan gelsin, tanışsınlar, paylaşsınlar, yeni şeyler öğrensinler istedik.

Çamtepe’de elektrik 4 tane panelle üretiliyor. Şebekeye bağlanabiliriz ama bağlı değiliz. Sınırsız elektriğin Çamtepe’de çok şeyi olumsuz yönde değiştireceğini düşünüyoruz. Bence insan yaşamında konforun sınırlandırılması gerekiyor. Sınırlanmadan bazı şeyleri anlamamız mümkün değil. Örneğin buzdolabı, çamaşır makinesi gibi elektrikli aletleri kullanmıyoruz. Bazı ürünleri saklamak zor olduğu için ya yeteri kadar alıyoruz ya da mahrum kalıyoruz. Organik atıklarımızı ise büyük oranda çeşitli kompost yöntemleriyle dönüştürüyoruz.

Siyah ve kahverengi suyu birbirlerinden ayırıyoruz. Mutfaktan çıkan su ve damdan tahliye edilen suyla ufak bostanımızı ve ön avlumuza suluyoruz. Bazı uygulamalar için minyatür örnekler oluşturuyoruz. Mini ölçekli minibaş hayvancılık yapıyoruz. Bir kovan arımız var, son 5 yıldır her bahar gelen kirlangıçlarımız, toprak solucanlarımız var. Bir köpek, bir kedi ve sahiplendireceğimizi umduğumuz 4 kedi yavrusu...

Yrd. Doç. Dr. Alper Akyüz (en sağda) ve Güneşin Aydemir (en solda), Çamtepe’de ders katılımcıları ve Buğday ekibiyle / Fotoğraf: Atike Çeti

ARDA MOLTAY: Biraz önce “doğa o kadar güçlü ki içinde tuttuğunu hızla kendine katar” gibi bir cümle kurdun. Bundan şunu mu anlamalıyız; doğanın var olma sorunu insanın varoluşu ile bağlantısızdır, doğa her zaman yolunu bulur ancak insanın var olması doğa ile ne kadar iyi geçindiğine bağlı. Adına ne dersen de, çevrecilik, sürdürülebilirlik, ekolojizm, bunlar bazen romantik, pastoral kaçış idealleriymiş gibi algılanıyor. Oysa ulaşılmak istenen hedef insanlığın sürdürülmesi, değil mi?

GÜNEŞİN AYDEMİR: Cevabı ne kadar biliyorum emin değilim aslında. İnsan olduğum için çok objektif olmayacaktır yanıtlarım. Ama doğanın mekanizmasına tabi olduğumuzu biliyorum. Bu dünyada tek bir damla içilecek su, tek bir molekül canlı bırakmamış dahi olsak doğanın kuralları işler. Bütün bu karmaşık düzenin içinde asıl soru, madem bu kadar akıllıyız, bu aklın gerektirdiği sorumlulukla yaşıyor muyuz? Her an sorulması gereken bir soru. Cevabı vermek kolay değil.

ARDA MOLTAY: Biraz da Buğday

Derneği’ne değinelim... Kırsal ile kent arasında köprü olan projeleriniz var, çiftçilerin aracısız satış yaptıkları organik pazarları koordine ediyorsunuz, TaTuTa ile çiftlik ziyaretleri, gönüllü çalışmalar organize ediyorsunuz. Çamtepe’den kente ve kentli yaşamına taşınabilecek ne tür bilgiler edindiniz bugüne dek?

GÜNEŞİN AYDEMİR: Çamtepe’de süregelen yaşam, kırsaldaki yaşam için bir oranda örnek olur, bir oranda olmaz. Biz burada denediklerimizle aslında yapılması gerekenler daha çok yapılmaması gerekenleri öğrendik. Ki bu doğru yolda olduğumuzu gösteriyor. Çünkü kırsala gitmek isteyen, bütün düzenini bırakıp yeniden kurmak isteyen insanlar için ne yapacaklarından çok, ne yapmayacaklarını bilmek önemli. Bize bunları söyleyen kimse yoktu. Biz tamamen düşe kalka öğrendik. Bu sorunla ilgili çok şey söylerim. Aslında söyleyebileceklerimle tez yapan insanlar bile oldu. Birkaç tane teze yardımcı olmuştum. Deneyim dersiniz o kadar çok ki, ne ki herkesin deneyimi kendine. Benim öğrendiklerim bir başkası için hiçbir işe yaramayabilir.

Dolayısıyla burası bütün bilgiyi vermek için yeterli değil ama şunu söyleyebilirim; her nerede yaşıyorsanız sürdürdüğünüz bir yaşamdan daha ekolojik bir noktaya gidebilmek mümkün! Nasıl ama, bilmece gibi değil mi? Bunun mümkün olduğunu söylüyorum. Hadi bu kentin ortasında yaşayan, işine benzin içen bir arabayla gidip gelen, plazada çalışan, gerçek gıda yerine sünger gibi hamburgerle beslenen, AVM’lerden alışveriş eden insanlar için cevaplanması çok kolay bir soru. Ama ekolojik pazarlardan alışveriş eden, tatillerini TaTuTa çiftliklerinde geçiren, evinde çöpünü ayıran, balkonunda domates yetiştiren, Kazdağı’nda maden kazılmasının kampanyasına imza atan, çocuğunu doğada yürüyüşlere çıkararak, üstüne başına ikinci el, el yapımı şeyler geçiren biri için söylüyorum bunu. Bu insan için bile “daha” ekolojik bir nokta var. İşte herkese tavsiyem, bu nokta nedir sorusunu her an sorsunlar ve cevabını arasınlar. Çünkü var. Benim Çamtepe’de edindiğim yegane bilgi budur.

ARDA MOLTAY: Yeşil Bina Dergisi’nin temel konusu olan ticari ve endüstriyel ölçekli “Yeşil Binalar” alanındaki düşüncelerinizi öğrenebilir miyim? Ekolojik krize yönelik yerinde ve hızlı atılmış adımlar olarak görüyor musunuz?

GÜNEŞİN AYDEMİR: İnsan barınaklarının ekolojik alternatiflerini ilgiyle izliyoruz. Bu alan gelişime her daim açık. Bir bina yaşam süresi içinde kendi varlığını ne kadar ekolojik kaynaklarla devam ettirebiliyorsa, varoluşunun onarımını ne oranda ekolojik yollarla yapıyorsa o kadar ekolojik. Bu, bir ölçeklendirme ve vadelendirme meselesi. Kısa, orta ve uzun vadedeki maliyetlere kendi ölçeğinde bakılması gerekiyor. Burada maliyetten kastım hem parasal hem de ekolojik perspektiften.

Bina deyince bir de içinde yaşayanların sağlığını düşünmek gerekiyor elbette. Ekolojik krize hazırlıklı olmanın cevapları,

“o” gün geldiğinde ne kadar kendi içinde yeterli olacak, krize ne kadar dirençli sorularında saklı. Bu elbette sadece bina-
nın hazırlıklı olması ile değil, bina içinde
yaşayanların da hazırlıklı olmasıyla alakalı
bir konu. Bu anlamda binaların insanların
tüketim odaklı alışkanlıklarını ters yönde
değiştirebilecekleri, bu yönde yeni davra-
nişler geliştirebilecekleri farkındalığa da
vesile olması gerekir. Ancak Yeşil Bina
kavramında bu araçlar ne kadar mevcut,
bu konu hakkında çok da bilgi sahibi
değilim.

ALPER AKYÜZ: Yeşil Binaların ekolojik
krize yanıt verebilecek en önemli potan-
siyeli, bina ve yerleşimlere olan sistematik
yaklaşımı, bunun için ürettiği yeni bilgi
ve teknoloji ile oluşturduğu olumlu algı
sonucu gelişen sembolik sermaye şek-
linde belirtilebilir. Bu, krizlere dayanıklılık
ve kriz sonrası hayatta kalmak için önemli
bir potansiyel. Öte yandan tüketimi artır-
maya, sınırsız büyümeye ve kâr maksimi-
zasyonuna dayalı herhangi bir sistemin
son kertede “yeşil” olması mümkün değil.
Örnek olarak tüketimin mabetleri olan
büyük alışveriş merkezleri operasyonel
anlamda kendi kaynak gereksinimleri ve
atık üretiminden kaynaklanan ekolojik
ayak izlerini, gerek bina tasarımı gerekse
de diğer yöntemlerle sıfırlayarak en üst
düzey sertifikaları alsalar bile, ticari kuru-
luş olarak kârlarını maksimize etmeleri
ancak birim zamanda içlerine girip çıkan
tüketim mallarının artmasıyla müm-
kün, bu da doğa üzerinde hem kaynak
çıkarma, hem de atık üretimi açısından
giderek artan bir baskı yaratacaktır. Aynı
zamanda özellikle verimlilikten söz eder-
ken tasarruf edilenin başka bir kanala
veya yatırıma yönlendirilmesi sonucu
toplam tüketimin ve ekoloji üzerindeki
baskının artacağını söyleyen Jevons para-
doksuna da dikkat etmek gerekir.

ARDA MOLTAY: Her ikiniz de tüketim
alışkanlıklarının gözden geçirilmesi gere-

ğinden bahsediyorsunuz. Bu noktada
belki de şunu tartışmak gerekiyor; kur-
duğumuz düzenler, bina olsun, toplumsal
yapılar olsun, ekolojik olmak adına bazı
zorlamalar önermeli mi, yoksa ekolojik
yaşama ancak bireysel ya da kurumsal
gönüllülük ile mi ulaşılabilir? Biraz önce
Güneşin, alışılmış konfor beklentisinin
bir şımarıklık olduğunu ifade etti. Kon-
for sınırlarının dışına gönüllü olarak çıkıp
çıkılmayı geçen günlerde İsviçre bir
referandum aracılığıyla tartıştı. Seçenek-
ler, 2050’ye dek hükümet politikalarının
İsviçre’nin, tüm dünya İsviçre gibi yaşasa
idi üç dünyaya bedel olan ekolojik aya-
kızının tek bir dünyaya hükümet poli-
tikaları yolu ile indirilmesi, yani kaynak
tüketimini kısıtlayıcı, sirküler ekonomiyi
geliştiren önlemler alınması ya da Paris
Anlaşması’nı sağlayacak yola gönüllü
devam edilmesiydi. Gönüllülük tercih
edildi (%36 vs. %64). Bu konudaki
düşüncelerinizi öğrenebilir miyim?

ALPER AKYÜZ: Etki gücü olarak düşü-
nürsek birisi ya da diğeri gibi bir seçim
yapmak zorunda değiliz; ikisinin dengeli
olarak kurulduğu ve kullanıldığı bir siste-
me ihtiyaç var. Sadece zorlayıcı düzen-
lemeler, karar meşru ve temsil gücüne
sahip kurumlarca dar anlamıyla demok-
ratik olarak alınmış olsa bile, gerek iş dün-
yasının, gerekse de yurttaşları gönüllü
katılımdan yabancılaştırma ve dolayısıyla
buldukları her tür boşluktan yararlanmaya
itecektir. Bu da başka bir adaletsizlik
doğurur. Öte yandan bağlayıcı ve yaptırımı
olan bir düzenleme yapmadan sadece
gönüllü katılıma bırakıldığında ise özel-
likle piyasa koşullarının zorlayıcı olduğu
durumlarda maliyet açısından ilk gözden
çıkarılan önlemlerin, şirketlerin çevre ve
emek koşullarını iyileştirmek için yaptıkları
olduğunu gözleyebiliyoruz. Benzeri bir
durum bireyler için de geçerli ve sadece
gönüllülüğe bırakıldığında yaygın olarak
benimsenmesini şansa bırakmış oluyoruz.
Dolayısıyla ikisi birbirini tamamlayacak

şekilde ilerlemeli.

Öte yandan her ikisinin de yetersiz
olduğu durumda ister istemez ve gönüllü
olup olmadığımızı bakmadan doğa bize
yapılması gerekenleri ya da karşılaşa-
cağımız bedelleri dayatacak ve hatta dayat-
maya başladı bile. O zaman karşılaşa-
cağımız etik sorun ise bu bedelleri ödemekte
eşit olup olmadığımızdır.

GÜNEŞİN AYDEMİR: Geçilmesi ve geçil-
memesi gereken bazı eşikler var. Ne ki
bu eşikler sıır gibi, kendilerini göster-
dikleri zaman iş işten geçmiş olabiliyor.
Doğadaki sistemler de böyle. Dünyanın
yutakları ne zaman dolacak bilmiyoruz
ama dolacağını biliyoruz. Bu soruyu “son
sözü doğa söyler” diyerek bağlamak isti-
yorum. Doğa konuşmaya başlayınca çok
farklı bir dünyada olacağımızı biliyoruz.
Umarım insanlık, o an gelmeden -ki çok
vakti kalmadı düşüncesindeyim- gereken
sorumluluğu almaya gönüllü olur.

ARDA MOLTAY: Alper Bey, başlarken
hedefin, “umut ve çıkış için ipuçları ara-
mak” olduğunu söylemişsiniz. İpuçlarını
yeterli hızda bulabiliyor muyuz?

ALPER AKYÜZ: Hayır, maalesef bulamı-
yoruz ama şunu görebiliyoruz; toplumsal
ve/veya siyasi irade ortaya konabilirse
elimizde gerekli teknoloji var.

Yani sorun teknoloji veya ekonomik
olup olmama sorunu değil. Krizin yıkıcı-
lığı, yakıcılığı ve geriye döndürülemezlik
olasılığı arttıkça demokratik olduğunu
düşündüğümüz sistemlerin krize yanıt
vermekteki kapasitesi, dolayısıyla meşru-
yeti ve etkililiği giderek daha fazla tartışma
konusu olmaya başlıyor. Ancak bizim ders
içinde deindiğimiz girişimler başka bir
tür lüsünün teknolojik, ekonomik ve top-
lumsal olarak mümkün olduğunu ortaya
koyuyor. Bunun da ötesine geçerek gerek
krize dayanıklılık, gerekse de kriz son-
rası yaşam için içerisinde fazlasıyla ipucu
barındırıyor. 🏠